

VALENTA, ALEŠ:

NĚMECKÝ ROK 1968. PŘEDPOKLADY, PRŮBĚH

A DŮSLEDKY KULTURNÍ REVOLUCE V SRN.

NAKLADATELSTVÍ LEDA, PRAHA 2021, 560 S.

ISBN 978-80-7335-754-2

Jana Burešová

Aleš Valenta¹ se ve své rozsáhlé monografické studii zaměřil na hloubkovou analýzu a vlastní vyložení fenoménu „kulturní revoluce“, který časově spadá do druhé poloviny 20. století. Autor knihy tento výrazný společenský proces studoval na politicko-geografickém prostoru západoněmeckého státu (Spolkové republiky Německo). Jeho zde recenzovaná kniha je v souladu s konstruktivně kritickým přístupem ke společenskopolitickým procesům v moderních dějinách a v současnosti v duchu liberálně konzervativních ideových přístupů, pěstovaných ve „think tanku“ Institutu Václava Klause v Praze.² Aleš Valenta veškeré vývojové procesy a dobové trendy podrobil detailní kontextové analýze. Zejména se zaměřil na konstruktivní kritiku mediálně šířených až propagovaných levicově liberálních názorových proudů, které konfrontoval s realitou a s progresivně konzervativními stanovisky.

Aleš Valenta zpracoval téma kulturní revoluce v západním Německu na základě široké znalosti rozsáhlé pramenné materie a stávající, zejména německé a anglosaské, produkce k moderním německým dějinám a názorovým proudům. Fundovaný kontextový přehled o této tematické tvorbě podal v úvodu práce, včetně zmínky o pouhých dvou českých specialistech, kteří se německému roku 1968 před ním autorsky věnovali.³

¹ Aleš Valenta je profesí historik a archivář. Působil např. na Univerzitě Hradec Králové, na začátku dvacátých let 21. století se výrazněji věnoval překladatelství. V letech 2016–2021 pracoval jako politický analytik v Institutu Václava Klause v Praze. Zejména v devadesátých letech 20. století se aktivně angažoval v pravicově orientované komunální politice.

² Institut Václava Klause se věnuje politicko-analytické výzkumné a publikační práci. Zastává liberálně konzervativní názory na vývoj společnosti a konfrontuje je s mediálně převládajícími a intelektuálními institucemi, zejména univerzitami, šířenými a propagovanými levicově liberálními výkladovými přístupy. Tímto obohacuje názorové spektrum moderního společenského prostoru.

³ VALENTA, Martin: *Revoluce na pořadu dne*. Kritická teorie Frankfurtské školy a její recepce v německém protestním levicovém hnutí šedesátých let dvacátého století, frakci Rudé armády a německé straně Zelených: diskursivní analýza. Praha 2011; PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory*. Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století. Praha 2008.

Valentův hloubkový text je polemikou s ideologií kulturní revoluce. Má také ambice přispět ke kontextovému poznání tohoto významného politického jevu v českém prostředí. Rok 1968 je v českém prostoru spojen zcela logicky a v naprosté převaze s traumatem sovětské okupace a s následnou vlnou emigrace a domácí tzv. normalizace. Západní rok 1968 měl dle výkladu Aleše Valenty osudový význam pro situaci v západní Evropě na počátku 21. století a v současnosti. Autor ve své monografii detailním výkladem ukazuje zřetelnou vazbu mezi idejemi a praxí roku 1968 a stavem veřejných záležitostí západních společností v prvních dvou desetiletích 21. století.

Před přímou strukturovanou analýzou revolty v západním světě v roce 1968 (se zaměřením na USA, Francii, Itálii a následně detailně západní Německo) představil Aleš Valenta německé východiskové platformy ke kulturní revoluci. V samostatných kapitolách vyložil kontexty německé mentality a ideové východiskové proudy a dále také představil zásadní ideology a teoretiky kulturní revoluce.

Cílem Aleše Valenty byla také snaha vysvětlit některé trendy aktuální západoněmecké (ale současně celé západoevropské a severoamerické) ideologie a politiky, které právě ve studentských revoltách na konci šedesátých let 20. století měly své hlavní zárodečné prvky. V této souvislosti se v západním politickém diskurzu etabloval termín „kulturní revoluce“ s variantami „kulturní marxismus“ a „kulturní válka“.⁴ Fenomén kulturní revoluce líčil Aleš Valenta pro dobu přelomu 20. a 21. století jako ideový fundament politiky západních elit a zároveň jako fatální hrozbu pro celý západní svět, přičemž označil za nejúčinnější zbraně v rukou radikální levice demontáž národní a kulturní identity a dekonstrukci pohlavní binarity.

Dle Aleše Valenty pokročil progresivismus evropské provenience kromě skandinávských států a Velké Británie nejdále v současném Německu, zejména v západních spolkových státech.⁵ Autor považuje za nezbytné, pokud se zabýváme politickou a společenskou krizí moderního Německa, porozumět kromě kulturní revoluce ještě dalším dvěma zásadním vlivovým faktorům: mentalitě Němců a nacismu. Tyto činitele Aleš Valenta s mnoha kontextovými odkazy na inspirační zdroje detailně analyzoval a vyložil v samostatných kapitolách.

⁴ Aleš Valenta šel výkladově až ke kořenům jevu, a sice k V. I. Leninovi, který termín kulturní revoluce zavedl jako doplněk k Marxově revoluční teorii. Chápal tím revoluci ve vědomí člověka, která usnadní zásadní přeměnu hospodářské a sociální základny společnosti. Jejím obsahem a smyslem měla být likvidace sociálních zvyklostí a uměleckých tradic liberální měšťanské společnosti.

⁵ Podrobně k tomuto tématu autor už dříve: VALENTA, Aleš: *Německo. Mýtus a realita*. Praha 2018.

Aleš Valenta připomíná, že zhruba od začátku osmdesátých let 20. století probíhá ve Spolkové republice Německo proces, který označuje jako zvládání či překonávání nacistické minulosti, jehož ústředním pojmem je holocaust. Aleš Valenta pozoruje, že společenskovědní intelektuálové (s přesahem do mediální sféry a celého veřejného života) k němu přistoupili se stejnou důkladností jako před desítkami let ke svému úkolu likvidace Židů. Autor tvrdí, že výsledkem toho je na prahu třetího desetiletí 21. století taková společenská realita, kdy není možná svobodná diskuze nejen o novějších dějinách Německa, ale i o řadě dalších důležitých témat, jako je kolonialismus, migrace, demografie, problematika ras a národů, Evropská unie. Konstatuje, že tím je paradoxně břemeno nacismu stále tíživější.

Mnoho pozornosti v knize věnoval A. Valenta výkladu o historicky podmíněné specifické povaze Němců, která dle něj navzdory nivelizačním tendencím globálního televizního a internetového věku stále ve svých hlavních rysech přetrvává. Její základ vidí v luterském protestantismu a opožděném formování moderního národa daném staletou existencí konfederativní „německé“ římské říše. Vlivem těchto fenoménů se v 19. století zformovalo mimořádně vzdělané a hloubavé, pracovité a také velmi tvárné německé měšťanstvo, které se stalo základem obrovské hospodářské síly Německa, ale také poddajným nástrojem německých elit, které se opožděně pokoušely dobýt adekvátní postavení na evropské scéně vedle úspěšnějších rivalů Francie a Anglie.

Aleš Valenta chce svou knihou ukázat, vedle kontextových výkladů revolučních procesů konce šedesátých let 20. století v Německu a celkově na Západě, jak a proč ideologie německé „nové levice“ ovládla hlavní proud německého liberálního myšlení a stala se ohrožením německých kulturních a politických tradic, které vyrostly z antických a křesťanských kořenů. Autor zdůrazňuje, že nová levice v Německu se od ostatních západních zemí odlišovala hlubším teoretickým ukotvením navazujícím na silnou německou filozofickou tradici. Tvrdí, že tzv. kritická teorie Frankfurtské školy jako jeden z hlavních inspiračních zdrojů nové levice, se patrně mohla zformovat pouze v rámci německého myšlení a německé politické kultury. Frankfurtské škole autor věnoval samostatnou výkladovou kapitolu.

Mezi evropskými společenskovědními intelektuály existují v zásadě dva hlavní přístupy k interpretaci roku 1968. Konzervativní názorový proud hodnotí rok 1968 na Západě jako první krok na cestě, která následně přivedla Západ na práh „měkké“ varianty totalitarismu. Druhý, zejména na univerzitách a v médiích převažující názorový směr (který logicky zastávají i vládnoucí elity na začátku 21. století) je v zásadě opačný: studentští rebelové konce šedesátých let rozbili autoritativní strukturu poválečné společnosti ve prospěch vyššího

stupně demokracie a osvobodivé plurality. Tyto dva postoje jsou protichůdné, neboť ten první uvedený klade na první místo svobodu, zatímco druhý názor upřednostňuje rovnost. Aleš Valenta ten druhý označuje za permanentní levicovou radikalizaci liberalismu s využitím osvědčené strategie (kterou popisuje a doplňuje příklady). Můžeme tedy konstatovat, že Valentova kniha je mj. polemikou s ideologií kulturní revoluce.

Monografické společenskovědní dílo Aleše Valenty *Německý rok 1968* je bezpochyby fundovaným příspěvkem k pokusům o vysvětlování společenské, ideové a politické atmosféry Německa ve druhé polovině 20. století a v prvních desetiletích 21. století. Je to pravicově konzervativní ekvivalent k převažujícím univerzitním (západoevropským a severoamerickým) levicově progresivistickým proudům.

Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: jana.buresova@upol.cz